

ANDRZEJ KOWALCZYK

PRÓBA WYJAŚNIENIA RÓŻNIC W KOMPOZYCJI M^t — M^k

Treść: Wprowadzenie; I. Koncepcja i myśli przewodnie dzieła Marka w świetle proroctw o dobrej nowinie; II. Opuszczenie perykop; III. Przesunięcie perykop; Zakończenie.

WPROWADZENIE

Ewangelia Mateusza zawiera 1072 wiersze, z których 539 jest wspólnych z Markiem. W Ewangelii Marka wierszy wspólnych z Mateuszem jest 629 na wszystkich wierszy 677. Można by sądzić więc, że ogromną większość materiału swojej Ewangelii Marek po prostu przepisał z Ewangelii Mateusza. Ale jeżeli przepisał, to dlaczego pominął wiele bardzo ważnych fragmentów tej Ewangelii, np. Ewangelię dziecięstwa i kazanie na górze? Łatwiej jest przyjąć, że Mateusz do materiału Markowego raczej dodał teksty własne. Dlatego między innymi hipoteza o pierwszeństwie Ewangelii Marka jest tak szeroko przyjmowana. Inny problem to różnice w kompozycji. Dlaczego Marek (lub Mateusz) przepisując perykopy z Ewangelii już istniejącej wprowadził zmiany w ich kolejności? Np. uzdrowienie teściowej Piotra znajduje się u Mateusza po uzdrowieniu trędowatego, natomiast u Marka przed nim; por. M^t 8,1—15; M^k 1,29—45. Różnice te, jak również zmiany w samych perykopach, nie tylko są źródłem nie kończących się dociekań odnośnie do powstania Ewangelii synoptycznych, ale także zarzutów przeciwko ich wiarygodności historycznej. Myślę, że warto ten problem rozważyć od nowa opierając się jednak na tradycyjnej sięgającej starożytności opinii o pierwszeństwie Ewangelii Mateusza. Nowością będzie w tym wypadku koncepcja Ewangelii Marka jako dzieła stojącego w pewnej relacji do proroctw o ewangelii w ST oraz podkreślenie tendencji Marka do usuwania akcentów antyżydowskich z materiału Mateuszowego.

I. KONCEPCJA I MYŚLI PRZEWODNIE DZIEŁA MARKA W ŚWIETLE PROROCTW O DOBREJ NOWINIE

Marek rozpoczyna swoją Księgę od słów: „*Arche tou euageliou Iesou Christou huiou theou*”. A zatem, już w pierwszym zdaniu informuje nas, że nie ma zamiaru pisać biografii Jezusa, chce jedynie przekazać „dobrą nowinę” o Jezusie.

Terminu „*ewangelia*” używa Marek ze szczególną predylekcją. Nie tylko znajdujemy go na początku jego dzieła, ale także na końcu: w przeciwieństwie do Ewangelii Mateusza, w której Jezus w nakazie misyjnym mówi o nauczaniu — „*Idźcie i nauczajcie wszystkie narody*” (Mt 28,19) — w Ewangelii Marka Jezus mówi o głoszeniu Ewangelii — „*Idźcie na cały świat i głoscie Ewangelię wszelkiemu stworzeniu*” (Mk 16,15). A oto inny przykład użycia tego terminu przeciwko Mateuszowi: Mateusz o rozpoczęciu nauczania przez Jezusa tak pisze: „*Odtąd począł Jezus nauczać i mówić: Nawracajcie się, albowiem bliskie jest królestwo niebieskie*” (Mt 4,17). Marek relację o działalności nauczycielskiej Jezusa rozpoczyna słowami: „*Gdy Jan został uwięziony, Jezus przyszedł do Galilei i głosił Ewangelię Bożą. Mówił: Czas się wypełnił i bliskie jest królestwo Boże. Nawracajcie się i wierzcie w Ewangelię*” (Mk 1,14—15).

W sumie terminu „*ewangelia*” Marek używa 8 razy (1,1; 1,14,15; 8,35; 10,29; 13,10; 14,9; 16,5), podczas gdy Mateusz tylko 4 razy, Łukasz w Dziejach Apostolskich 2 razy, a Jan nie używa go ani raz. Termin „*ewangelia*” przejął Kościół pierwotny z Septuaginty niewątpliwie pod wpływem nauczania Jezusa. Czasownikowa forma tego słowa „*euaggelizesthai*” występuje w Starym Testamencie w Iz 40,9; 52,7; 60,6; 61,1 oraz w Ps 95,3 i oznacza ogłoszenie dobrej nowiny o zbawieniu eschatologicznym. Gmina pierwotna była przekonana, że to zapowiedziane przez Pismo zbawienie łączy się z Osobą i działalnością Jezusa. Trzeba mocno podkreślić, że Kościół pierwotny znajdował w ST nie tylko proroctwa o zbawieniu i o Jezusie, ale także o samej Ewangelii o Nim. Właśnie „*Ewangelią Bożą*” nazywa swoje nauczanie św. Paweł Apostoł w Liście do Rzymian i dodaje, że była ona zapowiedziana przez proroków. Pisze on: „*Paweł, sługa Chrystusa Jezusa, z powołania apostoła, przeznaczony do głoszenia Ewangelii Bożej, którą Bóg przedtem zapowiedział przez swoich proroków w Pismach świętych*” (1,1—2). Jeżeli więc Ewangelia o Jezusie była zapowiedziana w ST, istnieje możliwość, że Marek nazywając swoje dzieło Ewangelią inspirował się w jej kom-

pozycji owymi prorocत्वami o ewangelii. Zbadajmy, co jest treścią tych prorocत्व i czy istnieją jakieś związki tematyczne między nimi a Ewangelią Marka.

1. PROROCत्वO O EWANGELII W IZ 40,1—11

- (w. 1) „Pocieszcie, pocieszcie mój lud!” — mówi wasz Bóg.
 (w. 2) „Przemawiajcie do serca Jeruzalem
 i wołajcie do niego,
 że czas jego służby się skończył
- (w. 3) Głos się rozlega: „Drogę dla Pana
 przygotujcie na pustyni,
 wyrównajcie na pustkowiu
 gościniec naszemu Bogu!
- (w. 8) Trawa usycha, więdnie kwiat,
 lecz słowo Boga naszego trwa na wieki”.
- (w. 9) Wstąpże na wysoką górę
 zwiastunko dobrej nowiny [ho euaggelidzómenos] w Sy-
 jonie!
 Podnieś mocno twój głos,
 zwiastunko dobrej nowiny [ho euaggelidzómenos] w Je-
 ruzalem!
 Powiedz miastom judzkim:
 „Oto wasz Bóg!”
- (w. 10) Oto Pan Bóg przychodzi z mocą...”

Występujące w wierszu pierwszym zdanie „czas jego służby się skończył” wpłynęło prawdopodobnie na wiersz 15 w rozdziale pierwszym w Mk: „Czas się wypełnił i bliskie jest królestwo Boże”. W tekście paralelnym w Mt 4,17 nie ma wzmianki o wypełnieniu się czasu.

Wiersz 3 cytuje zarówno Mateusz (3,3) jak i Marek (1,3). Termin „słowo Boga” (*hrêma tou theou*) (w. 8) użyty jest w Iz 40—66 tylko w tym miejscu. Termin „słowo” z określeniem „moje” (*hrêma mou*) występuje w Iz 55,11. Termin „łógos mou” występuje w Iz 66,2.5. Termin „*hrêma kuríou*” występuje w Iz 66,5. Nie są to liczne przypadki, niemniej możemy mówić o dosyć rozwiniętej w tej części Księgi Izajasza teologii „słowa Bożego”.

Terminu „słowo” z określeniem „o królestwie niebieskim” używa Mateusz na oznaczenie nauki Jezusa (por. Mt 13,19) oraz z przymiotnikiem „Boże” na określenie Prawa (por. Mt 15,6), w wyjaśnieniu przypowieści o siewcy „słowo” występuje dwukrotnie bez określenia (por. Mt 13,21,22). Marek jeden raz używa tego terminu z określeniem „Boże” na oznaczenie Prawa, poza tym zawsze bez żadnego określenia na oznaczenie nauki Jezusa (por. Mk 2,2; osiem razy w wyjaśnieniu przypowieści o siewcy — Mk 4,14 n oraz w 14,33). Tak częste użycie przez Marka terminu „słowo” jest wyrazem niewątpliwie wpływu całego kontekstu prorocत्व o dobrej nowinie w Iz 40—66.

Dwukrotnie w Iz 40,9 występuje imiesłów przymiotnikowy „euaggelizómenos” (zwiastujący dobrą nowinę). Imiesłowu „euaggelizómenos” Marek nie używa, niemniej stwierdzamy, że Temat „zwiastuni dobrej nowiny” znajduje się w kręgu jego szczególnego zainteresowania. Tym „Zwiastunem” jest przede wszystkim Jezus, a następnie są nimi apostołowie. Już wcześniej zwróciliśmy uwagę, że w pierwszym sumarium działalności Jezusa Marek w przeciwieństwie do Mateusza przedstawia Jezusa jako głosiciela Ewangelii (por. Mk 1,15). Także w sposób nieco różny od Mateusza Marek opracowuje temat apostołów. Porównajmy perykopy o powołaniu apostołów w Mt i Mk:

„Wtedy przywołał do siebie dwunastu swoich uczniów i udzielił im władzy nad duchami nieczystymi, aby je wypędzali...” (Mt 10,1).

„Potem wyszedł na górę i przywołał do siebie tych, których sam chciał, a oni przyszedli do Niego. I ustanowił Dwunastu, aby Mu towarzyszyli, by mógł wysyłać ich na głoszenie nauki, i by mieli władzę wypędzać złe duchy” (Mk 3,13—16).

Widzimy, że u Mt Jezus nie wybiera, lecz przywołuje, Dwunastu już Mu towarzyszyło, oni stanowią przecież nowy lud, który Jezus prowadzi do nowej ziemi obiecanej. U Mk Jezus wybiera i ustanawia Dwunastu. A ustanawia w tym celu, aby Mu towarzyszyli i aby mógł ich wysyłać. Tego Mateusz nie pisze. Dla Marka apostołowie są więc nie tylko symbolem nowego ludu wybranego i później jego przywódcami, ale przede wszystkim świadkami Jezusa i głosicielami dobrej nowiny. To podkreślenie przez Marka roli apostołów jako głosicieli Ewangelii wiąże się z tekstami z Iz o zwiastunach radosnej nowiny.

W Ewangelii Mateusza czytamy, że „*tych to Dwunastu wysłał Jezus*” (10,5), natomiast nic nie czytamy o ich działalności misyjnej. Marek pisze również o ich działalności: „*Oni więc wyszli i wzywali do nawrócenia...*” (6,12), oraz „*Wtedy apostołowie zebrali się u Jezusa i opowiedzieli Mu wszystko, co zdziałali i czego nauczali*” (6,30). Również do końcowego nakazu misyjnego Marek dodaje relację, której nie posiada Mateusz: „*Oni zaś poszli i głosili Ewangelię wszędzie...*” (16,20). Marek bardziej niż Mateusz zaznacza działalność apostołów, ponieważ jest ona wypełnieniem proroctwa o zwiastunie dobrej nowiny w Iz 40,9—10 i 52,7.

Deutero-Izajasz w 40,9—10 zapowiada przyjście Boga: „*Oto wasz Bóg! Oto Pan przychodzi z mocą*”. Marek przyjście Boga w Jezusie czyni głównym tematem swojego dzieła¹. Pragnie on przekonać czytelnika, że Jezus jest Synem Bożym. Zamiar ten realizuje opisując cuda Jezusa, powtarzając pytania świadków tych cudów — kim Jezus jest? — umieszczając odpowiednie przypowieści i logiony Jezusa o Jego godności².

Oto perykopy z tematem „*nadprzyrodzona moc*” lub „*synostwo Boże Jezusa*” z zaznaczeniem ich kolejności w strukturze Ewangelii Marka:

1. (1) „*Początek Ewangelii o Jezusie Chrystusie, Synu Bożym*” (1,1).
2. (2) Chrzest Jezusa. „*Tyś jest mój Syn umiłowany*” (1,11).
3. (3) Kuszenie Jezusa. „*Żył tam wśród zwierząt, aniołowie zaś usługiwali Mu*” (1,13).
4. (6) Nauczanie w Kafarnaum. „*uczyl ich bowiem jak ten, który ma władzę*” (1,22).
5. (7) Uzdrawienie opętanego. „*Wiem, kto jesteś: Święty Boży*” (1,24).
6. (8) W domu Piotra (1,29—31).
7. (9) Liczne uzdrowienia (1,32—34).
8. (11) Uzdrawienie trędowatego (1,40—45).

¹ Por. B. Rigaux, *Testimonianza del Vangelo di Marco*, Padova 1968, s. 111.

² K. Gutbrod sądzi, że trzy epizody zawierające pytania dotyczące Jezusa, Jego cudów i nauki, a mianowicie: „*Nauczanie w Kafarnaum*” (Mk 1,21—22), „*Wyznanie Piotra*” (Mk 8,27—30) i „*Uroczysty wjazd do Jerozolimy*” (Mk 11,1—11) stanowią punkty kluczowe w strukturze Ewangelii. Każdy z nich otwiera nowy etap zrozumienia Ewangelii Jezusa; por. *L'Evangelo del segreto messianico*, Torino 1971, s. 24.

9. (12) Uzdrawienie paralityka. „*Otóż, żebyście wiedzieli, iż Syn Człowieczy ma na ziemi władzę odpuszczania grzechów*” (2,10).
10. (14) Sprawa postów. „*Czy goście weselni mogą pościć, dopóki pan młody jest z nimi?*” (2,19).
11. (15) Łuskanie kłosów w szabat. „*Zatem Syn Człowieczy jest panem szabatu*” (2,28).
12. (16) Uzdrawienie w szabat (3,1—6).
13. (17) Uzdrawienia i zakaz ujaw. „*Nawet duchy nieczyste, na Jego widok, padały przed Nim i wołały: Ty jesteś Syn Boży*” (3,11).
14. (31) Burza na jeziorze. „*Kim właściwie On jest, że nawet wichry i jezioro są Mu posłuszne?*” (4,41).
15. (32) Uzdrawienie opętanego. „*Czego chcesz ode mnie, Jezusie, Synu Boga Najwyższego?*” (5,7).
16. (33) Córka Jaira i kob. cierp. na krw. (5,35—43).
17. (34) Jezus w Nazarecie. „*Skąd On to ma? I co to za mądrość, która Mu jest dana? I takie cuda dzieją się przez Jego ręce!*” (6,2).
18. (36) Sąd Heroda o Jezusie (6,7—13).
19. (39) Pierwsze rozmnożenie chleba (6,32—44).
20. (40) Jezus chodzi po jeziorze (6,45—52).
21. (41) Uzdrawienia w Genezaret (6,53—56).
22. (44) Wiara Syrofenicjanki (7,24—30).
23. (45) Uzdrawienie głuchoniemego (7,31—37).
24. (46) Drugie rozmnożenie chleba (8,1—9).
25. (48) Kwas faryzeuszów (8,14—21).
26. (49) Uzdrawienie niewidomego (8,22—26).
27. (51) Pierwsza zapowiedź męki i zmartwychwstania (8,31—33).
28. (52) Warunki naśladowania Chrystusa. „*tego Syn Człowieczy wstydzić się będzie, gdy przyjdzie w chwale Ojca swojego razem z aniołami świętymi*” (8,38).
29. (53) Przemienienie Jezusa. „*To jest mój Syn umiłowany*” (9,7).
30. (54) Uzdrawienie epileptyka (9,14—29).
31. (55) Druga zapowiedź męki i zmartwychwstania (9,30—32).
32. (56) Spór o pierwszeństwo. „*a kto Mnie przyjmuje, nie przyjmuje Mnie, lecz Tego, który Mnie posłał*” (9,37).
33. (64) Trzecia zapowiedź męki i zmartwychwstania (10,32—34).

34. (67) Niewidomy pod Jerychem (10,46—52).
35. (73) Przypowieść o przewrotnych rolnikach (12,1—12).
36. (77) Mesjasz Synem Bożym (12,35—37).
37. (84) Przyjście Chrystusa. „Wówczas ujrzą Syna Człowieczego, *przychodzącego w obłokach z wielką mocą i chwałą*” (13,26).
38. (96) Wobec Wysokiej Rady. „Czy Ty jesteś Mesjasz, Syn Błogosławionego?” odpowiedział: „Ja jestem” (14,62).
39. (106) Po śmierci Jezusa. „Prawdziwie, ten człowiek był *Synem Bożym*” (15,39).
40. (108) Pusty grób (16,1—8).
41. (109) Jezus ukazuje się swoim (16,9—14).
42. (111) Wniebowstąpienie. „i *zasiadł po prawicy Boga*” (16,19).

Widzimy, że godność Jezusa jest tematem ogromnej większości perykop w Ewangelii Marka, a w części od 1,1 do wyznania Piotra (8,27—30) jest głównym tematem.

Warto zwrócić uwagę na tytuł „*Święty Boży*”, jakiego duch nieczysty używa w odniesieniu do Jezusa w opowiadaniu o uzdrowieniu opętanego w Mk 1,23—28. Tytuł ten występuje w Ewangeliiach tylko w trzech miejscach: u Marka w powyższym opowiadaniu, w opowiadaniu paralelnym u Łukasza 4,33—37, oraz w J 6,69, gdzie Piotr nazywa Jezusa „*Świątym Bogą*”. Otóż tytuł „*Święty*” w odniesieniu do Boga znajdujemy w Księdze Izajasza począwszy od rozdziału czterdziestego — dwukrotnie: w Iz 43,15 i 57,15. Ponadto w tejże części znajdujemy aż 12 razy tytuł „*Święty Izraela*” (Iz 41,14.20; 43,3.14; 47,4; 49,17; 49,7; 54,5; 55,5; 60,9.14). Jest prawdopodobne, że Marek włącza perykopę z takim tytułem Jezusa pod wpływem kontekstu proroctw o ewangelii w Księdze Izajasza.

Marek nie tylko wybiera do swojej Ewangelii przede wszystkim teksty mówiące o Boskiej godności Jezusa, ale ponadto tak je opracowuje, aby zasugerować, że świadkowie życia Jezusa nie zdawali sobie sprawy z tego, kim On naprawdę był. Przybycie Boga w Jezusie było według Marka jawne i zarazem tajemnicze³, nadprzyrodzona moc Jezusa zmagala się niejako z koniecznością zachowania sekretu mesjańskiego⁴.

³ Por. V. Taylor, *The Gospel according to St. Mark*, London 1972, s. 121.

⁴ Por. G. Minette de Tillesse, *Le secret messianique dans l'Evangile de Marc*, Paris 1968, s. 40.

Jezus nie chciał, aby Jego godność została przed dokonaniem dzieła zbawienia w pełni odkryta⁵.

W Mateuszowym opowiadaniu o chrzcie Jezusa Ojciec niebieski przedstawia Jezusa jako swojego Syna: „*Ten jest mój Syn umiłowany*” (Mt 3,17) Według Marka Ojciec niebieski odzywa się do Jezusa: „*Tyś jest mój Syn umiłowany*” (Mk 1,11). Z formy Markowej nie można wnioskować, że obecni przy chrzcie dowiedzieli się, kim Jezus jest.

W perykopie o celu przypowieści w Mt 13,16—17 Jezus chwali apostołów za to, że rozumieją znaki, których dokonuje: „*Lecz szczęśliwe oczy wasze, że widzą, i uszy wasze, że słyszają*”. Marek w tekście paralelnym opuszcza tę pochwałę; por. 4,13. Nie chce, aby czytelnik sądził, że apostołowie odkryli godność Boską Jezusa.

Podobnie Marek usuwa z opowiadania o chodzeniu Jezusa po jeziorze ostatnie zdanie: „*Ci zaś, którzy byli w łodzi, upadli przed Nim mówiąc: Prawdziwie jesteś Synem Bożym*” (Mt 14,33; por. Mk 6,45—52).

W Ewangelii Mateusza Piotr na pytanie Jezusa, za kogo uważają Go apostołowie, odpowiada: „*Ty jesteś Mesjasz, Syn Boga żywego*” (16,16). Marek usuwa słowa „*Syn Boga żywego*” (por. Mk 8,29), wie bowiem, że apostołowie za życia ziemskiego Jezusa nie zdawali sobie sprawy z godności Boskiej Jezusa.

Pierwszym człowiekiem, który wyznaje wiarę w synostwo Boże Jezusa, jest w Ewangelii Marka setnik rzymski — świadek cudownych zjawisk po śmierci Jezusa na krzyżu; por. 15,39.

Aspekt tajemniczości przyjścia Boga w Jezusie znajduje swój wyraz w Ewangelii Marka także w tekstach ukazujących niezrozumienie apostołów: „*I mówi im: „Nie rozumiecie tej przypowieści? Jakże zrozumiecie inne przypowieści?”*” (Mk 4,13). Mateusz nie ma tego logionu (por. Mt 13,16). W zakończeniu kazania w przypowieściach w Ewangelii Mateusza Jezus pyta się apostołów, czy rozumieją, a oni odpowiadają, że tak (por. Mt 13,51). Natomiast Marek to samo kazanie kończy

⁵ Uczni są zgodni co do tego, że Marek kładzie akcent na temat „*sekretu mesjańskiego*” Jezusa, sprawą dyskusyjną jest jedynie dokładne określenie przedmiotu tego sekretu oraz jego historyczność. Za Bóstwem Jezusa jako Jego sekretem opowiada się między innymi E. Schweißer, w: *Zur Frage des Messiasgeheimnisses bei Markus*, „*Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft*” 56 (1965), s. 1—8; H. Langkammer, w: *Ewangelia według św. Marka*, Poznań—Warszawa 1977, s. 48.

słowami: „W wielu takich przypowieściach głosił im naukę, o ile mogli ją zrozumieć” (Mk 4,33).

W opowiadaniu o chodzeniu Jezusa po jeziorze Marek — jak wiemy — opuszcza scenę oddania czci Jezusowi jako Synowi Bożemu, a ponadto dodaje następujące zdanie: „Oni tym bardziej byli zdumieni w duszy, że nie zrozumieli sprawy z chlebami, gdyż umysł ich był otepiąły” (Mk 6,52).

W perykopie o kwasie faryzeuszów i saduceuszów Mateusz pisze, że apostołowie po przypomnieniu przez Jezusa cudów rozmnożenia chleba zrozumieli, że ostrzegał ich przed nauką faryzeuszów i saduceuszów (por. Mt 16,12). Marek w tej samej perykopie nie tylko nie pisze, że apostołowie w końcu zrozumieli, ale umieszcza bardzo surowe słowa Jezusa skierowane do apostołów, których nie ma Mateusz: „Jeszcze nie pojmujecie i nie rozumiecie, tak otepiąły macie umysł? Macie oczy, a nie widzicie; macie uszy, a nie słyszycie?” (Mk 8,17).

Zwróćmy uwagę, że w Ewangelii Marka Jezus mówi o jednej tajemnicy królestwa Bożego — „Wam dana jest tajemnica królestwa Bożego” (Mk 4,11), podczas gdy w Ewangelii Mateusza w logionie paralelnym Jezus mówi: „Wam dano poznać tajemnice królestwa niebieskiego” (Mt 13,11). Cóż może być tą jedną tajemnicą jeśli nie godność Jezusa? ⁶ Jest znamienne, że do kontekstu „tajemnicy królestwa” Marek włącza logion o świetle i o rzeczy ukrytej (por. Mk 4,21—22), które w Mt znajdują się gdzie indziej, pierwszy w kazaniu na górze (Mt 5,15), drugi w kazaniu misyjnym (Mt 10,26). Przez to przesunięcie logionów Marek chce podkreślić prawdę, że tajemnica Jezusa stanie się jawną dla wszystkich. Właśnie głoszenie przez Kościół Ewangelii jest ujawnieniem tej tajemnicy.

2. PROROCTWO O EWANGELII W IZ 52,7—12

(w.7) „O jak są pełne wdzięku na górach
nogi zwiastuna radosnej nowiny [euaggelidzoménu], który
ogłasza pokój [eirēnēs], zwiastuje szczęście
[euaggelidzómenos agathá],
który obwieszcza zbawienie [sotērian],
który mówi do Syjonu:
Twój Bóg zaczął królować.

⁶ Por. A. Kowalczyk, *Marco 4,11—12 in rapporto col mistero del regno di Dio*, Romae 1970, s. 53—56.

(w.8) *Głos! Twoi strażnicy podnoszą głos,
razem wznoszą okrzyki radosne,
bo oglądają na własne oczy
powrót Pana na Syjon*

(w.10) *i wszystkie krańce ziemi zobaczą
zbawienie naszego Boga.*

(w.12) *„Raczej Pan pójdzie przed wami
i Bóg Izraela zamknie wasz pochód”.*

W zacytowanym tekście Iz 52,7 czytamy, że Bóg przyjdzie, aby obdarzyć swój lud pokojem, dobrem i zbawieniem. Otóż analiza porównawcza Mt z Mk wykazuje, że Marek wydaje się być bardziej wrażliwy właśnie na te hasła.

Wyraz „eirene” występuje w Mt w dwóch logionach: 10,13 i 10,34, w każdym po dwa razy. Marek nie ma tych logionów. Natomiast wyraz ten występuje u niego w 5,34, pomimo, że w Mt w tekście paralelnym nie ma go (por. Mt 9,22). Powstaje pytanie, dlaczego Marek usunął dwa logiony o pokoju? Jeśli chodzi o drugi, odpowiedź nie jest trudna. Zobaczmy jaka jest jego treść.

*„Nie sądźcie, że przyszedłem pokój przynieść na ziemię.
Nie przyszedłem przynieść pokoju, ale miecz” (Mt 10,34).*

Takie stwierdzenie Jezusa sprzeciwia się proroctwu Iz 52,7, dlatego Marek wolał je pominąć.

Jeśli chodzi o ten pierwszy logion, Marek pomija go prawdopodobnie dlatego, żeby nie przedstawiać w złym świetle Żydów, jako tych, którzy mogą na pokój nie zasłużyć. Oto treść tego logionu:

„Jeśli dom na to zasługuje, niech zstąpi na niego pokój wasz; jeśli zaś nie zasługuje, niech pokój wasz powróci do was” (Mt 10,13).

Wyraz „ta agathá” występuje w Ewangelii Mateusza 13 razy, w Mk tylko jeden raz, ale aż w 11 przypadkach Marek nie ma tekstów paralelnych. Dwa przypadki, w których Marek w tekście paralelnym nie posiada tego wyrazu, znajdują się w perykopie o bogatym młodzieńcu. Według Mateusza młodzieńiec zapytał się Chrystusa: „Nauczycielu, co dobre mam czy-

nić, aby otrzymać życie wieczne?" Odpowiedział mu: „Dlaczego Mnie pytasz o dobro? Jeden tylko jest dobry” (Mt 19,16—17).

W Ewangelii Marka młodzieniec zapytał: „Nauczycielu dobry, co mam czynić, aby osiągnąć życie wieczne? Jezus mu rzekł: Czemu nazywasz Mnie dobrym? Nikt nie jest dobry, tylko sam Bóg” (Mk 10,17—18).

Jakkolwiek Marek w powyższym tekście nie używa rzeczownika „dobro”, bliższy jest tekstowi Izajasza 52,7, nazywając bowiem Jezusa „dobrym” sugeruje, że Jezus zgodnie z prorocstwem obdarza swój lud dobrem.

Rzeczownik „dobro” występuje u Mk tylko w perykopie o uzdrowieniu człowieka z uschłą ręką w 3, 4: „A do nich powiedział: Co wolno w szabat: uczynić coś dobrego [agathòn poiēsai] czy coś złego? Ale należy podkreślić, że Mateusz w tekście paralelnym używa przysłowka: „Tak więc wolna jest w szabat dobrze czynić [kalôs poieîn]” (Mt 12,12).

Wyraz „sodzo” w Mt występuje 15 razy, u Mk 14 razy. Ale znowuż należy podkreślić, że w czterech przypadkach Mk nie ma tekstu paralnego (chodzi o następujące teksty: Mt 1,21; 10,22; 14,30; 18,11). W jednym przypadku Mt nie ma tekstu paralnego, mianowicie z Mk 16,16. Oto w jakich miejscach paralelnych Marek dodaje lub opuszcza czasownik „zbawiać”:

Mt

„Wtedy przystąpili do Niego i obudzili Go, mówiąc: Panie, ratuj [sōson], ginie my!” (8,25).

„Panie, moja córka dopiero skołała, lecz przyjdź i włóż na nią rękę, a żyć będzie” (9,18)

„Jezus obrócił się i widząc ją, rzekł: Ufaj, córko! Twoja wiara cię ocaliła [sésōkén]. I od tej chwili kobieta była zdrowa [esōthe]” (9,22).

„a wszyscy, którzy się Go dotknęli, zostali uzdrowieni [diesōthēsan]” (14,36).

Mk

„Zbudzili Go i powiedzieli do Niego: Nauczycielu, nic Cię to nie obchodzi, że ginie my” (4,38).

„Moja córeczka dogorywa, przyjdź i połóż na nią ręce, aby ocalała [sōthē] i żyła” (5,23).

„On zaś rzekł do niej: Córko, twoja wiara cię ocaliła [sésōkén], idź w pokoju i bądź uzdrowiona [isthi] ze swej dolegliwości” (5,34).

„A wszyscy, którzy się Go dotknęli, odzyskali zdrowie [esōdzonto]” (6,56).

„Bo kto chce zachować [sōsai] swoje życie, straci je; a kto straci swe życie z mego powodu, znajdzie je” (16,25).

„Jezus więc zdjęty litością dotknął ich oczu, a natychmiast przejrżeli” (20,34).

„Bo kto chce zachować [sōsai] swoje życie, straci je; a kto straci swe życie z powodu Mnie i Ewangelii, zachowa [sōsai] je” (8,35).

„Jezus mu rzekł: Idź, twoja wiara cię uzdrowiła [sé-sōkén]. Natychmiast przejrzał” (10,52).

Zauważamy, że w miejscach paralelnych Marek częściej używa czasownika „zbawiać”.

Deutero-Izajasz przepowiada, że „wszystkie krańce ziemi zobaczą zbawienie naszego Boga” (Iz 52,10). Prawdopodobnie w związku z tym proroctwem Marek bardziej niż Mateusz podkreśla poznanie w przyszłości tajemnicy Jezusa przez wszystkich ludzi. Chodzi o przypowieść o lampie: „Czy po to wnosi się światło, by je postawić pod korcem lub pod łóżkiem? Czy nie po to, aby je postawić na świeczniku? Nie ma bowiem nic ukrytego, co by nie miało wyjść na jaw” (Mk 4,21—22). Marek tworzy ją z dwóch logionów, które w Mt znajdują się zupełnie w innych kontekstach. Logion o świetle w Mt odnosi się do uczniów Chrystusa i znajduje się w Kazaniu na Górze (Mt 5,14—16), Logion o rzeczy ukrytej w Mt znajduje się w mowie misyjnej (por. Mt 10,26). Mateusz logiony te przenosi do kontekstu o tajemnicy królestwa Bożego i odnosi do Jezusa. Należy dodać, że kazanie w przypowieściach w Ewangelii Marka składa się tylko z pięciu przypowieści podczas gdy w Ewangelii Mateusza z ośmiu. I wśród tych pięciu znalazła się właśnie przypowieść o lampie.

W Iz 52,12 prorok posługuje się obrazem wyjścia: Pan będzie szedł na czele ludu. Powiązanie przez Deutero-Izajasza dobrej nowiny o zbawieniu z wyjściem sprawiło, że Marek przejął od Mateusza pewne założenia redakcyjne wiążące opowiadanie o działalności Jezusa z historią wyjścia z Egiptu jak np. jedną podróż Jezusa do Jerozolimy.

3. PROROCTWO O EWANGELII W IZ 60,1—22

(w.1) „Powstań! Świeć, bo przyszło twe światło i chwała Pańska rozbłyśka nad tobą

- (w.6) *Zaleje cię mnogość wielbłądów —
dromadery z Madianu i z Efy.
Wszyscy oni przybędą ze Saby,
zaofiarują złoto i kadzidło,
nucąc radośnie hymny na cześć Pana
[LXX: kai to sōtērion kuriou euaggelioúntai]”.*

Jest to poemat o odnowionej Jerozolimie. Autor mówi nie tylko o powrocie Żydów do świętego miasta, ale również o uznaniu przez wszystkie narody Boga Jedyne-go i Prawdziwego, a także o nagrodzie przygotowanej dla ludu wybranego. Temat wzrostu królestwa Bożego ponad wszystkie inne znajdujemy w Mk w przypowieści o ziarnku gorzycy (4,30—32), jedynej przypowieści o królestwie przejętej z kazania Mateuszowego (Mt 13), natomiast o zgromadzeniu wybranych przez Chrystusa w czasie Jego przyjścia w chwale czytamy w mowie eschatologicznej; por. Mk 13,24—27.

4. PROROCTWO O EWANGELII W IZ 61,1—11

- (w. 1) *Duch Pana Boga nade mną,
bo Pan mnie namaścił.
Posłał mnie, by głosić dobrą nowinę [euaggelisasthai]
ubogim,
by opatrywać rany serc złamanych,
by zapowiadać wyzwolenie jeńcom
i więźniom swobodę;*
- (w. 2) *aby obwieszczać rok łaski Pańskiej,*
- (w. 11) *Zaiste, jak ziemia wydaje swe plony,
jak ogród rozplenia swe zasiewy,
tak Pan Bóg sprawi, że się rozpleni sprawiedliwość
i chwalba wobec wszystkich narodów”.*

Wiersz pierwszy oraz pierwsze zdanie wiersza drugiego tego proroctwa cytują Łukasz w 4,18—19, Mateusz i Marek nie mają tego cytatu. O głoszeniu przez Jezusa Ewangelii czytamy już na samym początku dzieła Marka, w 1,14—15. W tekście paralelnym w Mt 4,17 termin „ewangelia” nie występuje. Marek wyraźniej niż Mateusz identyfikuje Jezusa z zapowiedzianym w Iz 61,1 posłanym przez Boga głóścicielem Ewangelii.

Ten sam temat samoczynnego wzrostu znajduje się w wyżej zacytowanym z Iz 61 wierszu jedenastym oraz w jednym z nielicznych tekstów własnych Marka — przypowieści o zasiewie (4,26—29).

5. PSALM 96 (95)

- (w. 2) *Śpiewajcie Panu, błogostawcie Jego imię
z dnia na dzień głoście [euaggelidzesthe] Jego zbawienie!*
(w. 3) *Rozgłaszajcie Jego chwałę wśród wszystkich narodów,
Jego cuda — wśród wszystkich ludów!"*

Przedmiotem dobrej nowiny są tutaj: zbawienie, cuda działane przez Boga, nadejście Boga, który będzie sprawiedliwie sądził ziemię. Marek podobnie jak psalmista kładzie akcent na cuda.

Z analizy tekstów starotestamentalnych, w których mowa jest o głoszeniu dobrej nowiny wynika, że łączą je z dziełem Marka wspólne tematy. W kilku przypadkach są to tematy szczególnie przez Marka zaakcentowane, a mianowicie: przybycie Boga (u Mk — w Jezusie), zwiastuni dobrej nowiny, wzrost królestwa Bożego, cuda. Niewątpliwie Marek brał pod uwagę te teksty redagując swoje dzieło. Chciał wykazać, że one spełniły się na Jezusie. Przede wszystkim zależy mu na tym, aby czytelnik zrozumiał, że zapowiedziane w Iz 40,3,9—10 jako dobra nowina przyjdzie Boga to przyjdzie Jezusa.

Na wpływ, jakie miały teksty Iz 40,9—10 i 52,7 na Marka wskazuje również podkreślenie przez niego w zakończeniu Ewangelii znaków towarzyszących przepowiadaniu apostołów; por. 16,17: „*Tym zaś, którzy uwierzą, te znaki towarzyszyć będą: w imię moje złe duchy będą wyrzucać*”; 16,20: „*a Pan współdziałał z nimi i potwierdzał naukę znakami*”. W perykopie paralelnej Mateusz w ogóle o cudach nie pisze. Marek łączy ściśle cuda z głoszeniem Ewangelii, ponieważ w Iz 40,10 mowa jest jednocześnie o głoszeniu radosnej nowiny i „*przyjściu Boga z mocą*”.

Przyjęcie przez Marka koncepcji dzieła o Jezusie jako „*Ewangelii*” i ustawienie go w perspektywie starotestamentalnych proroctw o ewangelii pociągnęło za sobą konieczność przeredagowania podstawowego źródła Markowego, jakim była Ewangelia Mateusza. Marka mniej interesuje wypełnienie się Pisma w różnych wydarzeniach w życiu Jezusa, natomiast dużą wagę przykładą do objawienia się bóstwa w Jego sło-

wach i czynach. Treścią bowiem proroctw o ewangelii było przede wszystkim objawienie się Boga, który zbawia. Koncepcja dzieła oparta na proroctwach o ewangelii ogranicza jego treść do działalności publicznej Jezusa oraz do działalności, którą mogą poświadczyć posłani przez Chrystusa „*zwiastuni dobrej nowiny*”. Stąd nie ma w jego Ewangelii opowiadania o dziecięctwie Jezusa i kuszeniu. Apostołowie w Ewangelii Marka są przede wszystkim „*zwiastunami dobrej nowiny*”. Marek nie tylko podkreśla, że Jezus wybrał dwunastu, aby Mu towarzyszyli, również podkreśla, że Jezus pouczał ich na osobowości. W Markowej wersji zakończenia Kazania na górze czytamy: „*W wielu takich przypowieściach głosił im naukę, o ile mogli zrozumieć. A bez przypowieści nie przemawiał do nich. Osobno zaś objaśniał swoim uczniom*” (Mk 4,33—34). Mateusz w swojej wersji nie pisze o pouczeniu apostołów na osobności (por. Mt 13,53). Wynikiem nawiązania do proroctw o ewangelii jest też niewątpliwie pominięcie wielu znajdujących się w Ewangelii Mateusza przypowieści o królestwie oraz pouczeń etycznych.

Markowe założenia redakcyjne związane z proroctwami o dobrej nowinie można ująć w następujące punkty:

- a) Skoncentrowanie uwagi czytelnika na cudach Jezusa, które świadczą o wypełnieniu się na Nim proroctwa o przyjściu Boga dla zbawienia swojego ludu. W związku z tym zredukowanie do minimum Mateuszowego materiału zawierającego przypowieści i naukę etyczną.
- b) Uwypuklenie aspektu tajemniczości w objawieniu się Bóstwa w Jezusie (sekretu mesjańskiego), podkreślenie, że godności Jezusa współcześni w pełni nie zrozumieli. W perspektywie proroctw mówiących o przyjściu Boga z wielką mocą to podkreślenie było konieczne.

II. OPUSZCZENIE PERYKOP

1. PERYKOPY EWANGELII DZIECIĘCTWA MT 1—2

Marek opuszcza Ewangelię dziecięctwa (6 perykop) dlatego, że cel, jaki sobie stawia, to ukazanie faktów objawiających Bóstwo Jezusa publicznie znanych, albo przynajmniej dokonanych na oczach urzędowych „*zwiastunów dobrej nowiny*”. Z założenia jego dzieło miało być świadectwem „*zwiastunów*”. Ponadto Marek koncentruje się na przedstawieniu znaków Bożej mocy w Jezusie. Takie założenie redakcyjne wynika jak

wiemy z Markowych refleksji nad prorocत्वami o dobrej nowinie. Natomiast wydarzenia z dziecięctwa Jezusa ukazują wypełnienie się na Nim Pisma oraz działanie Opatrzności Bożej, a nie moc samego Dziecięcia. Fakt, że dla ratowania życia Dzieciątka Jezus święta Rodzina musiała udać się do Egiptu, niezbyt pasuje do prorocтва o przyjściu Boga z wielką mocą.

2. KUSZENIE JEZUSA MT 4,1—11 (MK 1,12—13)

Marek pomija opis trzech pokus, jedynie bardzo ogólnie pisze: „Zaraz też Duch wyprowadził Go na pustynię. Czterdzieści dni przebył na pustyni, kuszony przez szatana. Żył tam wśród zwierząt, aniołowie zaś usługiwali Mu”. Przyczyną opuszczenia jest podobnie jak w przypadku Ewangelii Dziecięctwa koncepcja dzieła. Marek nie zatrzymuje się nad tym, czego Apostołowie nie byli świadkami, a tym bardziej, co nie było wydarzeniem publicznie znanym. Można się zapytać, dlaczego w takim razie zamieszcza informację o kuszeniu. Otóż pobyt Jezusa na pustyni i zwycięstwo nad szatanem-kusicielem jest świadectwem Jego mocy. Pustynia związana była z ideą mesjańską. Marek podobnie jak inni synoptycy włącza do Ewangelii tekst z Iz 40,3 o „głosie wołającego na pustyni”. Według przekonania współczesnych Jezusowi Żydów na pustyni miało się zacząć nowe wyjście, czyli mesjańskie odrodzenie Izraela⁷.

3. DALSZA DZIAŁALNOŚĆ JEZUSA MT 4,23—25

W sumarium, które następuje tuż po powołaniu pierwszych uczniów, Mateusz przedstawia Jezusa już w pełni sławy: ze wszystkich stron przychodzą do Niego tłumy, mówią o Nim w całej prowincji Syrii. Między kuszeniem na pustyni a tym powszechnym niemal uznaniem cudotwórczych mocy Jezusa ewangelista nie włącza żadnego opisu cudu. Musi to budzić zdziwienie uważnego czytelnika. Dlaczego Mateusz dokonuje tak wielkiego skrótu? Otóż sumarium o wielkich dziełach Jezusa jest mu potrzebne jako paralelizm do tekstu o wielkich dziełach Boga w Wj 19,4: „Wyście widzieli, co uczyniłem Egip-

⁷ Por. G. Vermers, *La figure de Moïse au tournant des deux Testaments*, w: *Moïse l'homme de l'Alliance* (praca zbiorowa), Paris 1955, s. 79.

towi, jak niosłem was na skrzydłach orlich i przywiodłem was do Mnie". Tymi słowami Jahwe, zanim objawi ludowi dziesięć przykazań, przypomina mu znaki i cuda wyjścia, swoje prawo do niego, swoją zbawczą moc, przed którą wszelka wroga siła musi się ugiąć. Zwróćmy uwagę, że po sumarium w Mt następuje kazanie na górze, czyli ogłoszenie nowego Prawa. Mateusz, podobnie jak to jest w Wj, chce przed ogłoszeniem prawa ukazać moc i autorytet Prawodawcy.

Marek nie ma kazania na górze i nie czuje się związany paralelizmem z Wj 19,4, jednocześnie widzi z punktu widzenia chronologii działalności Jezusa niewłaściwość umieszczenia sumarium o takiej treści tuż po powołaniu pierwszych uczniów, dlatego usuwa je i w to miejsce wstawia 5 perykop o nauczaniu i cudach Jezusa w Kafarnaum i w okolicy Kafarnaum (Mk 1,21—39), z których dwie pochodzą z dalszej części Mt (por. Mt 8,14—17). Początek sumarium Mateuszowego w formie przeredagowanej Marek wykorzystuje w zakończeniu wspomnianych pięciu perykop (por. 1,39), natomiast dalszą część sumarium włącza do perykopy o napływie ludu (3,7—12).

Należy podkreślić, że ów mały fragment opuszczonej przez Marka perykopy o dalszej działalności Jezusa (Mt 4,23—25) jest pierwszym wspólnym tekstem (Mt 4,23/Mk 1,39) po Markowej inkluzji czterech perykop (Mk 1,21—1,34):

Mt	Mk
4,18—22 Powoł. pierwsz. ucz.	1,16—20 Powoł. pierwsz. ucz.
4,23—25 Dalsza dział. Jezusa (w. 23) „I obchodził Jezus całą Galileę, nauczając w tamtejszych synagogach”	
5—7 Kazanie na górze	
	1,21—22 Nauczanie w Kafar.
	1,23—28 Uzdrow. opętanego
	1,29—31 W domu Piotra
	1,32—34 Liczne uzdrowienia
	1,35—39 W okolicy Kafarnaum (w. 39) „I chodził po całej Galilei, nauczając w ich synagogach”.
8,1—4 Uzdrow. trędowatego	1,40—45 Uzdrow. trędowatego

4. PERYKOPY KAZANIA NA GÓRZE MT 5—7

Marek nie tylko usuwa Kazanie na górze, ale nawet nie włącza do swojej Ewangelii ani jednej z jego dwudziestu jeden perykop. Wyjątek stanowi kilka wierszy, które odnajdujemy na ogół w bardzo zmienionej formie w różnych kontekstach: logion o soli (Mt 5,13/Mk 9,50), logion o świetle (Mt 5,14—16/Mk 4,21), logion o przebaczeniu (Mt 6,14—15/Mk 11,25—26), logion o mierze (Mt 7,1—2/Mk 4,24), oraz zdanie o zakończeniu kazania o podziwieniu tłumu (Mt 7,28—29/Mk 1,22).

Wydaje się, że osiem błogosławieństw (Mt 5,2—11) Marek opuszcza ze względu na niebezpieczeństwo ich błędnej interpretacji jako pochwałę nędzy, słabości i cierpienia. Takie błogosławieństwa jak: „*Błogosławieni ubodzy w duchu, błogosławieni, którzy się smucą, błogosławieni cisi*” wyrastają z tradycji biblijnej. Dla pogan nie znających tej tradycji mogły sprawiać trudności. W każdym razie jest faktem, że w Ewangelii Marka nie mamy niektórych logionów Jezusa głoszących pochwałę ubóstwa i pokory.

a) Marek opuszcza słowa Jezusa o tym, że „*nie ma miejsca, gdzie by głowę mógł oprzeć*” (Mt 8,20).

b) W kazaniu misyjnym wprowadza pewne zmiany, które osłabiają pochwałę ubóstwa:

Mt 10,7—10: „*Darmo otrzymaliście, darmo dawajcie! Nie zdobywajcie złota ani srebra, ani miedzi do swoich trzósów. Nie bierzcie na drogę torby ani dwóch sukien, ani sandałów, ani laski!*”

Mk 6,8—9: „*i przykazał im, żeby nic ze sobą nie brali na drogę prócz laski: ani chleba, ani torby, ani pieniędzy w trzosie. Ale idźcie obuci w sandały i nie wdziejajcie dwóch sukien!*”

c) Nie ma w Mk Mateuszowego logionu: „*Wysławiam Cię, Ojcze, Panie nieba i ziemi, że zakryłeś te rzeczy przed mądrymi i roztroprnymi, a objawiłeś je prostaczkom*” (Mt 11,25).

d) Nie ma też w Mk logionu „*Weźcie moje jarzmo na siebie i uczcie się ode Mnie, bo jestem cichy i pokorny sercem*” (Mt 11,29).

e) Marek opuszcza cytat o Jezusie pokornym „*Studze Pańskim*” (Mt 12,17—21).

Osiem błogosławieństw to skrót etyki Nowego Przymierza, a więc jakże ważny fragment kazania na górze! Nie zapominał jednak, że Łukasz w kazaniu paralelnym ma tylko jedno z tych błogosławieństw (Łk 6,20).

Perykopy o zadaniach uczniów (Mt 5,13—16) Marek nie włącza do swojej Ewangelii, ponieważ uwagę czytelnika chce skoncentrować na Jezusie Chrystusie. Innym motywem opuszczenia mógł być — ze względu na adresatów — metaforyczny rodzaj tych pouczeń.

Opuszczenie perykop, które mówią o stosunku Jezusa do Prawa ST (por. Mt 5,17—48) nie jest trudno wytłumaczyć biorąc pod uwagę adresatów Ewangelii: chrześcijan pochodzenia pogańskiego w Rzymie. Czy było konieczne powtarzać im uwagi Jezusa na temat Prawa ST, którego nie znali i które już nie obowiązywało? Czy mogła ich interesować konfrontacja przepisów starego Prawa z nowym? Stwierdzamy jednocześnie, że Marek usuwając antytezy (Mt 5,21—48) nie pozbawia czytelnika możliwości poznania najważniejszych znajdujących się w nich pouczeń etycznych Jezusa; mamy na myśli naukę o miłości bliźniego (por. Mt 5,43—48) oraz o nierozzerwalności małżeństwa (por. Mt 5,31—32). O przykazaniu miłości mowa jest w Mk 12,28—34 (paral. do Mt 22,34—40), natomiast o nierozzerwalności małżeństwa w Mk 10,1—12 (paral. do Mt 19,1—19).

Dlaczego jednak Marek opuszcza perykopy następujące po antytezach, czyli w rozdz. 6—7? Wprawdzie w niektórych z nich mamy aluzje do faryzajzmu (por. perykopy o jałmużnie, modlitwie i poście, ostrzeżenie przed fałszywymi apostołami), a także aluzje do odrzucenia Jezusa przez Żydów (por. perykopę o łudzeniu samego siebie), ale mamy też perykopy nie związane ze środowiskiem żydowskim, a poza tym niektóre aluzje można było po prostu usunąć. Wydaje się, że Marek opuszcza te perykopy dlatego, że mamy w nich wyłącznie nakazy lub ostrzeżenia. Koncepcja Ewangelii jako dobrej nowiny o spełnieniu się w Jezusie zapowiedzianego przez Boga zbawienia ludu wybranego nie pozwalała na rozwijanie nauki etycznej Jezusa.

Kazanie na górze w Ewangelii Mátusza jest zbiorem nowego prawa i stoi w relacji do Dekalogu i pierwszego w Pięcioksięgu zbioru prawa — Księgi Przymierza (Wj 19—23). Jest to jedyne z pięciu wielkich kazań znajdujących się w Mt, które Marek całkowicie usuwa. Być może nie chce robić żadnej aluzji do zbioru starego Prawa.

Całkowity brak kazania na górze w Mk usprawiedliwia w pewnej mierze wątpliwości, czy Marek rzeczywiście je znał. Odpowiadamy, że znał je na pewno, świadczy o tym pięć znajdujących się u niego fragmentów z kazania, które na po-

czątku wymieniliśmy. Fragmenty te pochodzą z różnych jego części. Jest znamienne, że wśród nich znajduje się zdanie z zakończenia kazania:

Mt 7,28—29: „Gdy Jezus dokończył tych mów, tłumy zdumiewały się Jego nauką. Uczyl ich bowiem jak ten, który ma władzę, a nie jak ich uczeni w Piśmie”.

Mk 1,22: „Zdumiewali się Jego nauką: uczył ich bowiem jak ten, który ma władzę, a nie jak uczeni w Piśmie”.

5. SETNIK Z KAFARNAUM MT 8,5—13

Motywem usunięcia tego opowiadania mogła być bardzo wyraźna u Marka tendencja do łągodzenia akcentów antyżydowskich w tekstach Mateuszowych. Można sobie wyobrazić, że zarówno Piotr jak i Paweł przemawiający w Rzymie do pogan mających do Żydów stosunek lekceważący oraz do Żydów idealizujących — jak to zwykle bywa w środowisku emigrantów — swoją daleką ojczyznę, raczej unikali takich tematów, które mogłyby rzucić cień na naród żydowski. O tym, że w gminie rzymskiej dawały się odczuć nastroje antyżydowskie, dowiadujemy się z Listu św. Pawła do Rzymian. Apostoł sprawie tej poświęca dosyć duży fragment — cały rozdział jedenasty: daje chrześcijanom pochodzenia pogańskiego do zrozumienia, że nie powinni wynosić się nad Żydów; por. zwłaszcza 11,17—21:

„Jeżeli zaś niektóre zostały odcięte, a na ich miejsce zostałeś wszczepiony ty, który byłeś dziczką oliwną, i razem (z innymi gałęziami) z tym samym korzeniem złączony na równi z nimi czerpałeś soki oliwne, to nie wynoś się ponad te gałęzie. A jeśli się wynosisz, (pamiętaj, że) nie ty podtrzymujesz gałęzie, ale korzeń ciebie.

Powiesz może: Gałęzie odcięto, abym ja mógł być wszczepiony. Słusznie odcięto je na skutek ich niewiary, ty zaś trzymasz się dzięki wierze. Przeto się nie pysznij, ale trwaj w bojaźni! Jeżeli bowiem nie oszczędził Bóg gałęzi naturalnych, może też nie oszczędzić i ciebie”.

Marek w niektórych tekstach paralelnych z Mt usuwa akcenty antyżydowskie. Oto przykłady:

a) W perykopie o nowym żądaniu znaku (Mk 8,10—13/Mt 16,1—4) Jezus w Mt nazywa Żydów „plemieniem przewrot-

nym i wiarołomnym", podczas gdy u Mk mówi jedynie: „*Czemu to plemię domaga się znaku, żaden znak nie będzie dany temu plemieniu*”.

b) W opowiadaniu o cudownym uzdrowieniu epileptyka (Mk 9,14—29/Mt 17,14—21) w zdaniu, które u Mateusza brzmi: „*O plemię niewierne i przewrotne!*” — Marek opuszcza słowo „*przewrotne*”. Sformułowanie „*pokolenie wiarołomne i grzeszne*” Marek używa w perykopie o warunkach naśladowania Jezusa (Mk 8,34—38/Mt 10,32—39), pomimo że w Mt ich nie ma. Ale w tym kontekście może się ono odnosić do ludzi w ogóle.

c) W perykopie o oszczerstwach uczonych w Piśmie (Mk 3,22—30/Mt 12,22—37) Marek opuszcza między innymi słowa: „*Plemię zmiłowe! Jakże wy możecie mówić dobrze, skoro źli jesteście? Przecież z obfitości serca mówią usta*” (Mt 12,34).

d) W przypowieści o przewrotnych rolnikach (Mk 12,1—12/Mt 21,33—46) Marek opuszcza słowa: „*Dlatego powiadam wam: Królestwo Boże będzie wam zabrane, a dane narodowi, który wyda jego owoce*” (Mt 21,43).

e) Mateuszową długą mowę przeciwko uczonym w Piśmie i faryzeuszom obejmującą cały rozdział 23 liczący 39 wierszy, w której Jezus nazywa przywódców narodu izraelskiego „*winnym i piekła*”, „*obłudnikami*” i „*przewodnikami ślepymi*”, Marek skraca do trzech tylko wierszy; por. Mk 12,38—40. W perykopie Markowej brak jest w ogóle słów napiętnowania skierowanych przeciwko uczonym w Piśmie i faryzeuszom, nie występuje w niej ani jedno „*biada*” charakterystyczne dla mowy u Mt. Nie ma też w Ewangelii Marka groźby skierowanej przeciwko Jerozolimie: „*Jeruzalem, Jeruzalem! Ty zabijasz proroków i kamienujesz tych, którzy do ciebie są posłani... Oto wasz dom zostanie wam pusty...*” (Mt 23,37—39).

f) W opisie procesu przed Pilatem (Mk 15,1—17/Mt 27,11—28) Marek opuszcza fragment: „*[Pilata] wziął wodę i umył ręce wobec tłumu, mówiąc: Nie jestem winien krwi tego Sprawiedliwego. To wasza rzecz. A cały lud zawołał: Krew Jego na nas i na dzieci nasze*” (Mt 27,24—25).

Wróćmy teraz do opuszczonej przez Marka perykopy o setniku z Kafarnaum. Widzimy, że Jezus wypowiada w niej bardzo surową krytykę swojego narodu: „*Zaprawdę, powiadam wam: U nikogo w Izraelu nie znalazłem tak wielkiej wiary. Lecz powiadam wam: Wielu przyjdzie ze Wschodu i Zachodu i zasiądą do stołu z Abrahamem, Izaakiem i Jakubem w królestwie niebieskim. A synowie królestwa zostaną wyrzuceni*”.

na zewnątrz — w ciemność; tam będzie płacz i zgrzytanie zębów” (Mt 8,10—12). Marek nie chce tej negatywnej opinii Jezusa rozpowszechniać wśród pogan.

6. POTRZEBA WYRZECZENIA MT 8,19—22

Perykopa składa się z dwóch części: w pierwszej Jezus mówi o swoim ubóstwie, w drugiej powołując kogoś na ucznia nie zezwala mu na wzięcie udziału w pogrzebie ojca, lecz każe „pozostawić umarłym grzebanie ich umarłych”. Marek opuszcza pierwszą część perykopy, ponieważ podkreślanie ubóstwa Jezusa niezbyt dobrze harmonizuje z celem jego Ewangelii — ukazanie Jezusa pełnego mocy. Surowe wymagania Jezusa w drugiej części domagają się komentarza, może dlatego Marek woli je opuścić. Trzeba dodać, że w swojej perykopie o warunkach naśladowania Jezusa (Mk 8,34—38/Mt 10,32—39) również nie posiada on wypowiedzi Jezusa, które wystawiają na próbę poczucie więzi rodzinnej: „Nie sądzicie, że przyszedłem pokój przynieść na ziemię... Bo przyszedłem poróżnić syna z jego ojcem... Kto kocha ojca lub matkę bardziej niż Mnie, nie jest Mnie godzien” (Mt 10,34—37).

7. UZDROWIENIE DWÓCH NIEWIDOMYCH MT 9,27—31

Opowiadanie to jest bardzo podobne do opowiadania o uzdrowieniu dwóch niewidomych w Jerychu w Mt 20,29—34. To pierwsze Marek opuszcza, dlatego, że umieszcza drugie z nich (por. Mk 10,46—52). Dodajmy, że także z dwóch perykop Mateuszowych o znaku Jonasza (por. Mt 12,38—42 i 16,1—4) Marek pozostawia jedną (por. Mk 8,10—13), ma też tylko jedną perykopę o prześladowaniach (por. Mk 13,9—13) w miejsce dwóch Mateuszowych (por. Mt 10,17—23 i 24,9—14).

8. UZDROWIENIE OPĘTANEGO MT 9,32—34

W tym wypadku chodzi także o usunięcie powtórzenia. Opowiadanie o uzdrowieniu opętanego — swoje własne — Marek umieścił już na samym początku (por. Mk 1,23—28).

9. SUMARIUM O NAUCZANIU I LOGION O ŻNIWIE MT 9,35—38

Fragment tego sumarium odnajdujemy w opowiadaniu o pierwszym rozmnożeniu chleba; por. Mt 9,36: „A widząc tłumy ludzi litował się nad nimi, bo byli znękan i porzuceni

jak owce nie mające pasterza". Mk 6,34: „*Gdy Jezus wysiadł, ujrzał wielki tłum. Zlitował się nad nimi, byli bowiem jak owce nie mające pasterza*". Powyższe sumarium poprzedza w Mt perykopę o wyborze dwunastu. Marek w jego miejsce redaguje własne (por. Mk 3,7—12).

10. ZAPOWIEDŹ PRZEŚLADOWAŃ MT 10,17—23

O prześladowaniach Mateusz pisze po raz drugi w mowie eschatologicznej (por. Mt 24,9—14), nawet powtarza tam niektóre sformułowania z tej perykopy. Marek zgodnie ze swoją tendencją do eliminowania powtórzeń, w swojej mowie eschatologicznej paralelnej do Mateuszowej, redaguje fragment o prześladowaniach (Mk 13,9—13) w oparciu o dwie perykopy: omawianą tutaj (Mt 10,17—23) oraz z mowy eschatologicznej (Mt 24,9—14).

11. MĘSTWO W UCISKU MT 10,24—33

Z perykopy tej Marek ma tylko jeden wiersz, ale w innym kontekście, por. Mt 10,26 „*Nie ma bowiem nic zakrytego, co by nie miało być wyjawione, ani nic tajemnego, o czym by się nie miano dowiedzieć*"; Mk 4,23 „*Nie ma bowiem nic ukrytego, co by nie miało wyjść na jaw*".

Ponadto logion bardzo podobny do tego w Mt 10,33 znajdujemy w perykopie Markowej o warunkach naśladowania Jezusa (Mk 8,24—28) paralelnej do Mt 16,24—28; por. Mt 10,33 „*Lecz kto się Mnie zaprze przed ludźmi, tego zaprę się i Ja przed moim Ojcem, który jest w niebie*"; Mk 8,38 „*Kto się bowiem Mnie i słów moich zawstydy przed tym pokoleniem wiarołomnym i grzesznym, tego Syn człowieczy zawstydy się, gdy przyjdzie w chwale Ojca swojego razem z aniołami świętymi*". Tego logionu Mateusz nie ma w 16,24—28, co świadczy, że niewątpliwie pochodzi on z perykopy o męstwie w ucisku, której Marek nie włącza do Ewangelii.

Dlaczego tej perykopy nie włącza? Prawdopodobnie ze względu na jej trudną do interpretacji treść oraz pewną niespójność z treścią poprzedniej perykopy. Wydaje się, jakbyśmy tu mieli kilka logionów nie związanych ze sobą:

a) Mt 10,24—25: „*Uczeń nie przewyższa nauczyciela. Wystarczy, jeśli uczeń będzie jak jego nauczyciel, a sługa jak pan jego. Jeśli pana domu przezwali Belzebubem, o ileż bardziej jego domowników tak nazwą*".

b) Mt 10,26—27: „Więc się ich nie bójcie! Nie ma bowiem nic zakrytego, co by nie miało być wyjawione, ani nic tajemnego, o czym by się nie miano dowiedzieć. Co mówię wam w ciemności, powtarzajcie na świetle, a co słyszycie na ucho, rozgłaszajcie na dachach!”

c) Mt 10,28: „Nie bójcie się tych, którzy zabijają ciało, lecz duszy zabić nie mogą...”

d) Mt 10,29: „Czyż nie sprzedają dwóch wróbli za asa? A przecież żaden z nich bez woli Ojca waszego nie spadnie na ziemię. U was zaś nawet włosy na głowie wszystkie są policzone...”

e) Mt 10,32: „Do każdego więc, który się przyzna do Mnie przed ludźmi...”

Z logionu Mt 10,29 można by wnioskować, że uczniom Chrystusa nic nie grozi, tymczasem w poprzedniej perykopie Jezus mówił o tym, że niektórych nawet zabijają (por. Mt 10,21/Mk 13,12). Warto zwrócić uwagę, że Łukasz też usuwa tę perykopę. W okresie, kiedy prześladowania stały się rzeczywistością, ów logion wymagał komentarza.

12. ZA JEZUSEM LUB PRZECIW NIEMU. WYRZECZENIE MT 10,34—39

Z perykopy tej Marek przejmuje tylko dwa ostatnie wiersze (38 i 39) i w nieco zmienionej formie włącza do perykopy o warunkach naśladowania Jezusa (Mk 8,14—38), którą redaguje w oparciu o perykopę Mt 16,24—28. W usuniętym fragmencie mowa jest o tym, że Jezus nie przyszedł przynieść pokoju, ale miecz, że stanie się On przyczyną poróżnienia w rodzinie i że należy Go więcej kochać niż najbliższych (por. Mt 10,34—37). Marek pomija ten fragment, ponieważ o prześladowaniach i poróżnieniu nawet w rodzinie będzie pisał w mowie eschatologicznej: „Brat wyda brata na śmierć i ojciec swoje dziecko; powstaną dzieci przeciw rodzicom i o śmierć ich przyprawią” (Mk 13,12).

13. POSELSTWO JANA CHRZCICIELA MT 11,2—6

Musimy przyznać, że pytanie Jana Chrzciciela skierowane przez posłów do Jezusa: „Czy Ty jesteś Tym, który ma przyjść, czy też innego mamy oczekiwać?” musi budzić zdziwienie, jeśli przyjmujemy, że Jan wiedział kim Jezus jest.

O tym, że wiedział, wynika jasno między innymi z perykopy o chrzcie w Mt. Z perykopy o chrzcie u Mk takiego wniosku wyprowadzić nie można, niemniej Marek woli prawdopodobnie nie poddawać w wątpliwość wiary Jana Chrzciciela w mesjaństwo Jezusa.

14. ŚWIADECTWO JEZUSA O JANIE MT 11,7—15

Perykopa ta ściśle łączy się z poprzednią, dlatego należało ją także usunąć.

15. SAD JEZUSA O WSPÓŁCZESNYCH MT 11,16—19. BIADA NIE POKUTUJĄCYM MIASTOM MT 11,20—24

Jezus surowo osądza współczesnych mu Żydów, świadków Jego cudów, dlatego Marek ze względu na adresatów — pogan woli te perykopy usunąć (por. komentarz do Mt 8,5—13).

16. OBJAWIENIE OJCA I SYNA MT 11,25—27

Powodem opuszczenia tej perykopy jest prawdopodobnie podkreślenie w niej uprzywilejowanej roli „prostaczków” w planach Bożych (patrz komentarz do ośmiu błogosławieństw).

17. WEZWANIE DO UTRUDZONYCH MT 11,28—30

Perykopa ta łączy się z poprzednią. A poza tym jak wiemy, cichość i pokora, to nie są cechy, które Marek chciałby w Jezusie podkreślić.

18. JEZUS „SŁUGA PAŃSKI” MT 12,17—21

Przyczyna opuszczenia jak wyżej.

19. ZNAK JONASZA MT 12,38—42

Bardzo podobna perykopa znajduje się w Mt 16,1—4. Marek włącza do swojej Ewangelii tę drugą perykopę (Mk 8,10—13). Tę opuszcza dla uniknięcia powtórzenia. Dlaczego nie zamieszcza pierwszej? Ponieważ Chrystus grozi w niej potępieniem mieszkańcom Galilei (patrz komentarz do Mt 8,5—13).

20. NAWRÓT DO GRZECHU MT 12,43—45

Perykopa ta łączy się z poprzednią. I podobnie jak poprzednia ma wydźwięk antyżydowski — powód dla Marka, aby ją opuścić.

21. PRZYPOWIEŚĆ O CHWAŚCIE I JEJ WYJAŚNIENIE

MT 13,24—30.16—43,

O ZACZYNIĘ MT 13,33—35, O SKARBIE MT 13,44,

O PERLE MT 13,45, O SIECI MT 13,47—50,

O RZECZACH NOWYCH I STARYCH MT 13,51—52

Aby zrozumieć przyczynę usunięcia tych przypowieści z kazania o królestwie niebieskim, musimy przeanalizować wszystkie zmiany, jakie Marek dokonał w kazaniu. Otóż w kazaniu paralelnym pozostawia on tylko cztery perykopy z kazania Mateuszowego: przypowieść o siewcy (Mt 13,3—9/Mk 4,3—9), cel przypowieści (Mt 13,10—15/Mk 4,10—13), wyjaśnienie przypowieści o siewcy (Mt 13,18—23/Mk 4,14—20) i przypowieść o ziarnku gorczycy (Mt 13,31—32/Mk 4,30—32). Ponadto do swojego kazania włącza trzy logiony z innych kontekstów: logion o lampie (Mt 5,14/4,21), „*Nie ma bowiem nic ukrytego*” (Mt 10,26/Mk 4,22—23), oraz o mierze (Mt 7,2/Mk 4,24). Dodaje też perykopę własną — przypowieść o zasiewie (Mk 4,26—29).

Z tekstów dodanych przez Marka wynika, że chciał on zaakcentować w idei królestwa Bożego dwa elementy: zwycięski rozwój królestwa oraz potrzebę wiary. O zwycięstwie mówi logion o lampie (Chrystus nie po to przyszedł na świat, aby pozostał nieznanym), „*Nie ma bowiem nic ukrytego*” (wszyscy poznają Chrystusa) oraz przypowieść o zasiewie (królestwo będzie się rozwijało swoją własną mocą); o konieczności wiary — logion o mierze.

Z przypowieści Mateuszowych pozostawionych przez Marka, pierwsza mówi o konieczności wiary i zarazem o rozwoju królestwa, druga o rozwoju królestwa.

Marek eksponuje rozwój królestwa Bożego prawdopodobnie pod wpływem proroctwa Daniela o królestwie eschatologicznym, którego symbolem był w śnie Nabuchodonozora kamień rozbijający posąg i wypełniający całą ziemię; por. Dn 2. Dobra nowina o Chryście łączy się u Marka z dobrą nowiną o nadejściu królestwa Bożego, którego rozwoju i ostatecznego zwycięstwa nic nie potrafi powstrzymać. Jednak człowiek, aby znalazł się w nim, musi uwierzyć, przyjąć dobrą nowinę. Inne

aspekty królestwa mniej interesują Marka. Zobaczmy, że tylko jedna z usuniętych przez niego perykop mówi o rozwoju królestwa — przypowieść o zaczynie. Ale na jej miejsce Marek włącza przypowieść o zasiewie, a więc też o rozwoju i też o wewnętrznej mocy królestwa, przy czym w tej drugiej wprost jest powiedziane, że zwycięstwo królestwa nie jest zależne od aktywności ludzi. Pozostałe przypowieści mówią: o problemie zła (przypowieść o chwaście i o sieci) oraz o najwyższej wartości królestwa (przypowieść o skarbie i o perle). A zatem usunięcie powyższych przypowieści jest spowodowane intencją skoncentrowania uwagi czytelnika na wizji królestwa Bożego, jako rzeczywistości, którą Chrystus inauguruje i która będzie się niepowstrzymanie rozwijać.

22. PODATEK NA ŚWIĄTYNIĘ MT 17,24—27

Zapłacenie podatku na świątynię przez Jezusa mogło być źle zrozumiane — jako popieranie starego kultu. Lepiej było opuścić tę perykopę. Łukasz także jej nie ma.

23. OWCA ZABŁAKANA MT 18,12—14

Treść perykopy nie jest zbyt jasna. Owcą zabłąkaną jest prawdopodobnie człowiek grzeszny, który się nawraca. Ale w zakończeniu mowa jest o „małym”. Z poprzedniej perykopy Marek usuwa ostrzeżenie, aby nie pogardzać „małymi” (Mt 18,10—11). To nie pierwszy raz Marek usuwa perykopę o niejasnej kompozycji i treści. A ponadto wiemy, że ogranicza on w swojej Ewangelii przepisy etyczne i ostrzeżenia.

24. UPOMNIENIE BRATERSKIE MT 18,15—20

Mamy tutaj właściwie trzy różne tematy: jak potraktować bliźniego, który wobec mnie zawinił, władza sądownicza i władza odpuszczania grzechów w Kościele, wartość modlitwy zanoszonej we wspólnocie. Marek opuszcza je zgodnie ze swoimi założeniami redakcyjnymi, aby ograniczyć do minimum teksty normatywne, etyczne.

25. OBOWIĄZEK PRZEBACZANIA MT 18,21—22. NIELITOŚCIWY DŁUŻNIK MT 18,23—35

Logion Jezusa o konieczności przebaczenia z kazania na górze Marek umieści w 11,25—26. Powyższe teksty usuwa, ponieważ są zbyt długie.

26. PRZYPOWIEŚĆ O ROBOTNIKACH W WINNICY MT 20,1—16

Kończy się ona zdaniem: „*Tak ostatni będą pierwszymi a pierwsi ostatnimi*” (Mt 20,16). Można przypuszczać, że tymi, którzy utracili pierwsze miejsce, są Żydzi. Prawdopodobnie ze względu na możliwość takiej interpretacji Marek opuszcza tę przypowieść.

27. POLEMIKA Z ARCYKAPŁANAMI MK 21,28—32

Jezus na zarzut arcykapłanów, że pozwala dzieciom nazywać siebie „*Synem Dawida*”, odpowiada: „*Czy nigdy nie czytaliście: „z ust niemowląt i ssących zgotowałeś sobie chwałę?”*” Mateusz widzi w tym epizodzie wypełnienie się Pisma i dlatego o nim wspomina. Dla Marka nie ma dużego znaczenia, woli on nie zakłócać polemiką Jezusa z arcykapłanami radosnego obrazu wjazdu Jezusa do Jerozolimy.

28. PRZYPOWIEŚĆ O DWÓCH SYNACH MT 21,28—32

Powodem usunięcia tej przypowieści jest zawarta w niej ostra krytyka narodu żydowskiego za brak wiary w posłannictwo Jana Chrzciciela.

29. PRZYPOWIEŚĆ O UCZCIE KRÓLEWSKIEJ MT 22,1—46.

BIADA OBLUDNIKOM MT 23,13—36.

JEZUS ODWRACA SIĘ OD MIASTA MT 23,37—39

Przewrotnych rolników, którzy pozabijali sługi króla można kojarzyć z Żydami prześladowającymi uczniów Chrystusa. Marek, aby nie wzbudzić niechęci do Żydów, opuszcza tę przypowieść. Z tego samego powodu opuszcza większą część mowy przeciw uczonym w Piśmie i faryzeuszom w rozdziale 23 Ewangelii Mateusza; por. Mk 12,38—40.

30. PRZYPOWIEŚĆ O SŁUDZE WIERNYM I NIEWIERNYM

MT 24,45—51.

PRZYPOWIEŚĆ O PANNACH ROZTROPNYCH I NIEROZSĄDNYCH

MT 25,1—13.

PRZYPOWIEŚĆ O TALENTACH MT 25,14—30.

SĄD OSTATECZNY MT 25,31—46

Marek usuwa te cztery przypowieści z kazania eschatologicznego (Mt 24—25 /Mk 13) zgodnie ze swoją tendencją do skracania kazań Jezusa i ograniczania ostrzeżeń. We wszyst-

kich tych przypowieściach Jezus ukazany jest jako surowy Sędzia. Marek pragnie ukazać Jezusa raczej jako przynoszącego zbawienie.

31. OSTATNIA ZAPOWIEDŹ MEKI MT 26,1—2

Chodziło prawdopodobnie o usunięcie powtórzenia.

32. KONIEC ZDRAJCY MT 27,3—10

Być może Marek, podobnie jak Łukasz, uważał, że epizod ten nie jest godny Ewangelii.

33. STRAŻ PRZY GROBIE MT 28,62—66. PRZEKUPIONA STRAŻ MT 28,11—15

Należało by się spodziewać, że żołnierze świadkowie zmartwychwstania Chrystusa staną się Jego wyznawcami. Przyjęcie przez nich pieniędzy za milczenie o zmartwychwstaniu musi czytelnika Ewangelii Mateusza niemile zaskoczyć. Według Marka a także Łukasza nie byli oni godni wspomnienia.

34. JEZUS UKAZUJE SIĘ NIEWIASTOM MT 28,9—10

Jezus w tej scenie powtarza to, co anioł już powiedział niewiastom przy grobie:

Mk 16,6—7 Lecz on (anioł) rzekł do nich: „*Nie bójcie się!... Lecz idźcie, powiedzcie Jego uczniom i Piotrowi: Idzie przed wami do Galilei, tam Go ujrzycie, jak wam powiedział!*” (por. Mt 28,7).

Mt 28,10 A Jezus rzekł do nich: „*Nie bójcie się! Idźcie i oznajmijcie moim braciom: niech idą do Galilei, tam Mnie zobaczą!*”.

Marek chce uniknąć powtórzenia. O ukazaniu się Jezusa Marii Magdalenie wspomina on w 28,9—10.

III. PRZESUNIĘCIE PERYKOP

1. W DOMU PIOTRA — LICZNE UZDROWIENIA (MT 8,14—17/MK 1,29—34)

Przed perykopę o uzdrowieniu trędowatego (Mt 8,1—4/Mk 1,40—45) Marek włącza dwie perykopy, które w Ewangelii Mateusza następują po niej: W domu Piotra (Mt 8,14—15/Mk

1,29—31) i Liczne uzdrowienia (Mt 8,16—17/Mk 1,32—34). Dzięki temu przesunięciu wprowadza on większy porządek do topografii pierwszych wydarzeń związanych z nauczaniem i działalnością cudotwórczą Jezusa. Zobaczmy, gdzie umiejscawiają pierwsze wydarzenia Mateusz i Marek:

Mt	Mk
4,12—17 Kafarnaum	1,14—15 Galilea
4,18—22 nad Jezior. Galilej.	1,16—20 nad Jezior. Gal.
4,23—25 Galilea	1,21—22 Kafarnaum
5—7 na górze	1,23—28 w synag. (Kafar.)
8,1—4 na równinie	1,29—31 w domu Piotra (Kaf.)
8,5—13 Kafarnaum	1,32—34 w domu Piotra (Kaf.)
8,14—15 w domu Piotra (Kaf.)	1,35—39 w Galilei
8,16—17 w domu Piotra (Kaf.)	1,40—45 miejsce pustyne

Według Mateusza Jezus po powrocie od Jana Chrzciciela osiadł w Kafarnaum nad jeziorem (por. Mt 4,13) i zaczął nauczać. Nad jeziorem czyli prawdopodobnie koło Kafarnaum powołał pierwszych uczniów. Ale pierwszy cud w Kafarnaum Mateusz opisuje po uzdrowieniu trędowatego, które miało miejsce gdzie indziej (na równinie). Pierwszy cud opisywany przez Marka łączy się z powołaniem pierwszych uczniów i wystąpieniem w Kafarnaum, i ma również miejsce w Kafarnaum. Markowe powiązanie wydarzeń jest niewątpliwie bardziej logiczne.

2. UCISZENIE BURZY — DWAJ OPĘTANI MT 8,22—34/MK 4,35—5,20

Powody tego przeniesienia mogą być trzy:

- a) Uszeregowanie cudów według ich wielkości (spektakularności)

Z opowiadań o cudach znajdujących się w Mt 8—9 Marek tworzy dwie serie: pierwsza zawiera pięć cudów (Mk 1,23—2,12), druga zawiera cztery cuda (Mk 4,35—5,43). Dzieli je sekcja narracyjna i kazanie w przypowieściach. Z porównania tych serii wynika, że cuda w serii drugiej są bardziej spektakularne. O ile w pierwszej mowa jest o wypędzeniu złego ducha i uzdrowieniach, w serii drugiej Jezus ucisza burzę na jeziorze, wypędza wiele złych duchów (zagłada dwutysięcznej trzody świń) i wskrzesza zmarłą dziewczynkę. Zwróćmy uwagę na reakcje świadków poszczególnych cudów:

Seria pierwsza

Uzdrowienie opętanego — „*A wszyscy się zdumiewali*”
(Mk 1,27)

W domu Piotra — —

Liczne uzdrowienia — —

Uzdrowienie trędowatego — —

Uzdrowienie paralityka — „*Zdumiewali się wszyscy i wielbili Boga mówiąc: Jeszcze nigdy nie widzieliśmy czegoś podobnego*” (Mk 2,12)

Seria druga

Uciszenie burzy — „*Oni zlekli się bardzo*” (Mk 4,41)

Uzdrowienie opętanego — „*Strach ich ogarnął*” (Mk 5,15)

Córka Jaira i kobieta cierp. na krw. — „*I ostupieli wprost ze zdumienia*” (Mk 5,42)

b) Logiczny rozwój tematu „godność Jezusa” w sekcji obejmującej dwie serie cudów (Mk 1,23—5,43)

Przeniesienie dwóch omawianych cudów do serii drugiej czyni z niej doskonałą odpowiedź na zarzuty przeciwników Jezusa. Zobaczmy jak w sekcji Mk 1,23—5,43 rozwija się temat Jego tajemniczej godności.

Uzdrowienie opętanego — „*Co to jest? Nowa jakaś nauka z mocą*” (Mk 1,27)

Uzdrowienie paralityka — „*A siedziało tam kilku uczonych w Piśmie, którzy myśleli w sercach swoich: Czemu On tak mówi? On bluźni. Któż może odpuszczać grzechy, prócz jednego Boga?*” (Mk 2,6—7)

Wzmóżony ruch — „*Mówiono bowiem: odszedł od zmysłów*” (Mk 3,21)

Oszczerstwa uczonych w Piśmie — „*Ma Belzebuba i przez władcę złych duchów wyrzuca złe duchy*” (Mk 3,22)

Uciszenie burzy — „*Kim właściwie On jest, że nawet wichry i jezioro są Mu posłuszne?*” (Mk 4,41)

Uzdrowienie opętanego — „*Czego chcesz od mnie, Jezusie, Synu Boga Najwyższego?*” (Mk 5,7)

Widzimy, że seria wielkich cudów następuje po serii wielkich zarzutów przeciwko Jezusowi. Cuda są odpowiedzią na zarzuty. W perykopie o uciszeniu burzy problem godności

Jezusa zostaje postawiony na nowo. W perykopie o uzdrowieniu opętanego złe duchy wyznają przeciwko oszczerstwom uczonych w Piśmie, że Jezus jest Synem Bożym. Przesunięcie więc dwóch omawianych cudów do drugiej serii jest jak najbardziej celowe.

c) Logiczne uszeregowanie Jezusowych wypowiedzi o konieczności wiary

Jezus w Ewangelii Marka nie od razu domaga się wiary od tych, którzy do Niego przychodzą. Po raz pierwszy o wierze mowa jest właśnie w perykopie o uciszeniu burzy (Mk 4,35—41), później mowa jest o wierze prawie we wszystkich opowiadaniach o cudach w tej serii:

Uciszenie burzy — „*Jakże wam brak wiary?*” (Mk 4,40)

Córka Jaira i kobieta cierp. na krw. — „*Córko, twoja wiara cię ocaliła*” (Mk 5,34)

„*Nie bój się, wierz tylko!*” (Mk 5,36)

Widzimy więc, że jednocześnie z wielkimi cudami pojawia się u Marka postulat wiary. Przesunięcie perykopy o uciszeniu burzy z Jezusowym wyrzutem na temat braku wiary u apostołów z początku Ewangelii na dalszą pozycję jest zupełnie rozumiałe.

3. CÓRKA JAIRA I KOBIETA CIERPIĄCA NA KRWOTOK (MT 9,18—26/MK 5,21—43)

Perykopę o córce Jaira i uzdrowieniu kobiety cierpiącej na krwotok (Mt 9,18—26) Marek łączy z opowiadaniem o uciszeniu burzy i uzdrowieniu opętanego tworząc w ten sposób drugą serię opowiadań o cudach (Mk 4,35—5,43), którą — jak już wspomniałem w poprzednim punkcie — ze względu na znajdujące się tam wypowiedzi Jezusa o konieczności wiary przesuwamy na dalszą pozycję w strukturze Ewangelii.

4. ROZESŁANIE APOSTOŁÓW (MT 10,5—16/MK 6,7—13)

Z kazania misyjnego Marek pozostawia tylko pierwszą perykopę — rozesłanie apostołów, ale umieszcza ją za kazaniem w przypowieściach i opowiadaniem o wystąpieniu Jezusa w Nazarecie. To przesunięcie było konieczne, wypadło bowiem, aby Jezus przed rozesłaniem wygłosił do nich przynajmniej jedno kazanie. W Mt rozesłanie apostołów poprzedzone jest kazaniem na górze, którego Marek nie posiada. Wypadło też, aby apostołowie przed rozesłaniem byli świadkami „wielkich

cudów" i stawianego przez Jezusa postulatu wiary w Niego. Szczególne znaczenie ma w tym wypadku opowiadanie o burzy na jeziorze, które było dla apostołów próbą wiary.

5. ŁUSKANIE KŁOSÓW W SZABAT — UZDROWIENIE W SZABAT — UZDROWIENIE I ZAKAZ UJAWNIANIA GODNOŚCI JEZUSA (MT 12,1—16/MK 2,23—3,12)

Perykopy te Marek umieszcza bliżej początku Ewangelii — przed wspólną perykopę o wyborze dwunastu. Celem tego przesunięcia było przede wszystkim powiększenie serii wypowiedzi Jezusa o samym sobie. Po serii cudów (Mk 1,21—1,45) Marek chce przybliżyć Jezusa czytelnikowi, chce Go przedstawić Jego własnymi słowami. Aż do uzdrowienia paralytyka (Mk 2,1—12) Jezus nie mówi o sobie, poza tym, że „wyszedł, aby nauczać” (Mk 1,38); od tego wydarzenia zaczyna w związku z zarzutami przeciwników mówić o swojej władzy. Wypowiedzi Jezusa na ten temat znajdują się niemal w każdej z następujących czterech perykop:

Uzdrowienie paralytyka — „*Otóż, żebyście wiedzieli, iż Syn Człowieczy ma na ziemi władzę odpuszczania grzechów...*” (Mk 2,10)

Powołanie Lewiego — „*Nie przyszedłem powołać sprawiedliwych, ale grzeszników*” (Mk 2,17)

Sprawa postów — „*Czy goście weselni mogą pościć dopóki pan młody jest z nimi?*” (Mk 2,19)

Łuskanie kłosów w szabat — „*Zatem Syn Człowieczy jest panem szabat*” (Mk 2,28)

Uzdrowienie w szabat

Powyższą serię perykop o godności Jezusa Marek uzupełnia w 3,7—12 świadectwem duchów nieczystych wyznających, że Jezus jest Synem Bożym. Takie bliższe przedstawienie Jezusa było konieczne przed wzmianką o wyborze dwunastu (Mk 3,13—19), którzy w Jego imieniu mieli nauczać i wypędzać złe duchy.

Należy zwrócić uwagę, że po perykopie o wyborze dwunastu mamy w Ewangelii Marka sekcję (3,20—35), w której przedstawione są opinie, jakie krążyły wśród ludzi o Jezusie: że „odszedł od zmysłów” (Mk 3,20—21), że „ma ducha nieczystego” (Mk 3,22—30). Perykopy o wzmożonym ruchu (3,20—21) Mateusz nie posiada. Ta nieco przez Marka powiększona sekcja tworzy z poprzednią również powiększoną harmonijną całość: najpierw Jezus przedstawia się (Mk 2,1—3,6),

duchy nieczyste poświadczają bóstwo Jezusa (Mk 3,7—12), następnie mamy opinie współczesnych (Mk 3,20—35).

Dołączenie przez Marka perykop o łuskaniu kłosów w szabat — uzdrowieniu w szabat — uzdrowieniach i zakazie ujawniania do trzech perykop Mateuszowych (Mt 9,1—17) można rozważać jeszcze w innym aspekcie. Te trzy perykopy Mateuszowe mówią nie tylko o godności Jezusa, ale także o Jego konfliktach z uczonymi w Piśmie i faryzeuszami. Dwie pierwsze dołączone przez Marka perykopy też mówią o konfliktach z nimi, przy czym mówią o konfliktach poważniejszych bo odnoszących się do interpretacji Prawa i zakończonych spisaniem przeciwko Jezusowi. Dołączenie przez Marka trzech omawianych perykop ukazuje zaostrzanie się konfliktu aż do powstania spisku. W następnej sekcji zawierającej opinie negatywne o Jezusie (Mk 3,20—3,35) mamy oznaki dalszego rozwoju konfliktu: uczeni w Piśmie rozpowszechniają o Jezusie oszczerstwa, Jezus za takie oszczerstwa grozi potępieniem wiecznym.

6. WYPĘDZENIE PRZEKUPNIÓW (MT 21,12—13/MK 11,15—19) I NIEURODZAJNE DRZEWO (MT 21,18—22/MK 11,15—19)

Marek rozłącza uroczysty wjazd Jezusa do Jerozolimy od wypędzenia przekupniów ze świątyni, to drugie wydarzenie w jego Ewangelii ma miejsce dzień później i następuje po opowiadaniu o nieurodzajnym drzewie:

Mt	Mk
21,10 „Gdy wjechał do Jeroz.”	11,11 „Tak przybył do Jeroz. i wszedł do świątyni.”
21,12 „A Jezus wszedł do świątyni i wyrzucił wszystkich sprzedających...”	
21,18 „Wracając rano do miasta, odczuł głód.”	11,12 „Nazajutrz, gdy wyszli z Betanii, odczuł głód.”
	11,15 „Wszedłszy do świątyni, zaczął wyrzucać tych, którzy sprzedawali...”

Trudno powiedzieć, która z tych chronologii jest prawdziwa. Dla ewangelistów chronologia nie była ważna, o wiele ważniejsza była ukryta w wydarzeniach myśl teologiczna. Warto wspomnieć, że Jan Ewangelista, który niewątpliwie znał zarówno Ewangelię Mateusza jak i Marka, wypędzenie przekupniów ze świątyni umiejscawia na samym początku działalności Jezusa (por. J 3,13—22). Marek zmienia chronologię Mateusza prawdopodobnie nie dlatego, że się z nią nie zgadza, ale dlatego, że chce nam przekazać własne przemyślenia związane z tymi wydarzeniami.

Uroczysty wjazd do Jerozolimy jest według Marka szczególnie wyraźnym znakiem spełnienia się proroctw o dobrej nowinie. Lud nie tylko z radością, ale z niebywałym entuzjazmem wita Jezusa jako posłanego przez Boga Króla. Jakże wspaniale pasuje do tego dnia proroctwo o dobrej nowinie:

*„Wstąpże na wysoką górę,
Zwiastunko dobrej nowiny w Syjonie!
Podnieś mocno twój głos,
zwiastunko dobrej nowiny w Jeruzalem!
Podnieś głos, nie bój się!
Powiedz miastom judzkim:
Oto wasz Bóg!
Oto Pan Bóg przychodzi z mocą...”* (Iz 40,9—10)

Wprawdzie Jezus wjeżdża do Jerozolimy na osiołku, nie towarzyszą Mu zbrojne hufce, nie ukazują się znaki na niebie, ale Jego wielkie cuda, znane są mieszkańcom stolicy Dawida. Otóż właśnie Marek nie chce z tym radosnym dniem łączyć sceny wyrzucenia przekupniów ze świątyni, woli ją „przenieść” na następny dzień i połączyć z przekleństwem nieurodzajnego drzewa. Przekłęcie figi to symboliczne dokonanie sądu nad synagogą. Marek bardziej niż Mateusz podkreśla symboliczny charakter poszukiwania przez Jezusa owoców na drzewie, dodaje, że „nie był to czas na figi”. Jezus poprzedniego dnia gdy wszedł do świątyni „obejrzał wszystko” (Mk 11,11), tak jak obejrzał dokładnie drzewo figowe; obejrzał i osądził. Przyjście Boga miało być według proroctw dla jednych zbawieniem, dla innych dniem sądu. Uroczysty wjazd Jezusa do Jerozolimy to radosny znak przychodzącego Boga, który zbawia, przekleństwo drzewa figowego to znak zbliżającego się sądu nad Jerozolimą. Wypędzenie przekupniów to również znak sądu — uzupełnia ono ten pierwszy znak. O zburzeniu Jerozolimy powie Jezus otwarciem apostołom w jednym z następnych dni; por. Mk 13. Może nie jest przypadkiem, że

w mowie eschatologicznej Jezusa drzewem, które ma służyć za znak zbliżającego się sądu, jest drzewo figowe; por. Mk 13,28.

ZAKOŃCZENIE

Dokonana przez nas analiza różnic w kompozycji Mt i Mk wykazuje, że wszystkie opuszczenia i przesunięcia perykop w Ewangelii Marka mają charakter redakcyjny. U podłoża tych zmian stoją trzy zasadnicze motywy:

a) Koncepcja Ewangelii jako dzieła literackiego

Mateusz pisał swoją Ewangelię jako nową Torę (względnie nowy Heksateuch) w ścisłej relacji do Pięcioksięgu i Księgi Jozuego⁸. Kolejność perykop w jego Ewangelii odpowiada na ogół kolejności tematów w Heksateuchu. Marek postanowił przedstawić działalność Jezusa nie w świetle Heksateuchu, lecz prorocत्व starotestamentalnych o dobrej nowinie, których treścią jest najogólniej przyjście Boga dla zbawienia swojego ludu, dlatego kładzie on akcent na cuda Jezusa świadczące o Jego Bóstwie i na zbawczy charakter Jego działalności. Około 31% wierszy Ewangelii Marka zajmują opowiadania o cudach⁹. Temat bóstwa Jezusa jest szczególnie rozwinięty w pierwszej części Ewangelii, tzn. do wyznania Piotra (Mk 8,27—30). Marek chce najpierw przedstawić Jezusa, a potem Jego naukę. Dlatego między innymi usuwa Kazanie na górze. To usunięcie musiało jednak pociągnąć za sobą dalsze zmiany. Przesunięcia perykop w pierwszej części spowodowane zostało także uporządkowaniem opowiadań o cudach według „wielkości” cudów i wzmianki o wierze.

Nowa koncepcja dzieła, skoncentrowanie się na temacie „przyjście Boga w Jezusie” pociągnęło za sobą ograniczenie do minimum nauk etycznych Jezusa, ostrzeżeń, a także przypowieści o królestwie Bożym. Zapowiedzianą w ST dobrą nowinę, którą Marek chce przedstawić, trudno utożsamiać z etyką, ale z drugiej strony, nauki Jezusa nie można było zupełnie pominąć.

⁸ Por. A. Kowalczyk, *Rola tematu „Działalność Jezusa — nowym wyjściem i nowym podbojem Ziemi Obiecanej” w redakcji Ewangelii św. Mateusza*, w: RBL 2 (1985), s. 157—159.

⁹ Według A. Richardsona, *The Miracle Stories of the Gospels*, London 1959, s. 36.

Koncepcją Ewangelii można też wytłumaczyć opuszczenie przez Marka Ewangelii dzieciństwa. Zgodnie z tą koncepcją treść dobrej nowiny powinna pochodzić od „zwiastunów” — apostołów, o których wspominają proroctwa starotestamentalne, w oparciu o ich doświadczenie, a nie w oparciu o wcześniejsze tradycje. Markowi nie chodzi o przekazanie — jak się powszechnie uważa — kerygmy apostoelskiej, lecz „świadcstwa” apostoelskiego.

b) Adresaci

Marek pisał swoją Ewangelię w Rzymie i dla Rzymian, i ta okoliczność wpłynęła również na dobór perykop. Przede wszystkim Marek opuszcza teksty Mateuszowe, których treścią jest porównanie Prawa ST z prawem Jezusa. Robi jednak wyjątek — pozostawia w swojej Ewangelii pouczenia Jezusa na temat zachowywania szabatu i przepisów o pokarmach, które były w pierwotnych gminach przedmiotem niekiedy bardzo ostrych sporów. Wiemy, że św. Paweł w Liście do Rzymian uważa za konieczne poruszyć temat tzw. pokarmów nieczystych; por. Rz 14,13—23.

Ze względu na adresatów Marek opuszcza też takie wypowiedzi Jezusa — o ile to jest możliwe — które w złym świetle przedstawiały Żydów i mogły pogłębić zaznaczającą się w gminie rzymskiej niechęć do Żydów.

c) Powtórzenia

Niewątpliwie motywem opuszczenia niektórych perykop jest po prostu powtarzanie się w Mt danego tematu.

Na początku założyliśmy, że Marek przeredagował Ewangelię Mateusza, obecnie możemy stwierdzić, że analiza różnic w kompozycji Mt—Mk nie dostarcza żadnych argumentów, które mogłyby to założenie podważyć jako niesłuszne. Wydaje nam się, że wszystkie analizowane różnice można wyjaśnić świadomym wprowadzaniem przez Marka zmian do tekstu Mateuszowego.

Hipoteza o pierwszeństwie Marka znajduje tak wielu zwolenników między innymi ze względu — jak już powiedzieliśmy — na brak u Marka dużej części materiału Mateuszowego. Żeby jednak ten brak materiału mógł być przekonującym dowodem, należy przyjąć, że Ewangelie co do swojej objętości wyłącznie się rozwijały, ewangeliści lub kolejni redaktorzy niczego nie wyłączali, lecz dodawali. Ale analiza różnic w kompozycji Mt—Mk wykazuje, że nie tylko Marek nie posiada pewnych perykop Mateuszowych, również Mateusz nie posiada pewnych perykop Markowych, mianowi-

cie: Mk 3,20—21; 4,26—29; 9,38—41; 11,20—26; 22,41—44; 16,9—14; 28,16—20.

Argumentem na to, że Kazanie na górze i niektóre perykopy Mateuszowe, których Marek nie posiada, były Markowi znane, jest fakt istnienia w jego Ewangelii niewielkich ich fragmentów; por. Mk 4,21.24—25; 9,41; 10,49—50; 11,25—26. Szczególnie znaczący jest w tym wypadku fakt, że znajdujemy w jego Ewangelii fragment z zakończenia Kazania na Górze; por. Mt 7,28—29/Mk 1,22.

Rozpowszechniona opinia, że Marek stworzył gatunek literacki zwany ewangelią, w świetle naszej analizy nie wydaje się być słuszna — jeżeli do istoty tego gatunku należy brak zainteresowania chronologią, luźne powiązanie ze sobą perykop, fragmentaryczność w przedstawieniu życia Jezusa, powiązanie opowiadania o faktach historycznych z teologicznym podtekstem. Taki sposób pisania o Jezusie Marek przejął od Mateusza. Jego dziełem było natomiast połączenie Księgi o Jezusie z prorocत्वami ST o dobrej nowinie. Marek przeredagował Ewangelię Mateusza w świetle tych prorocत्व i nazwał swoją Księgę „Ewangelią”. Od niego pochodzi nazwa, ale nie sam gatunek literacki.

Nie należy przeceniać wielkiej przewagi Mateusza nad Markiem w przedstawieniu nauki Jezusa jako argumentu na rzecz pierwszeństwa Marka. Położenie przez Marka nacisku na działalność cudotwórczą Jezusa wcale nie musi świadczyć, że reprezentuje on wcześniejszy etap rozwoju teologii i kształtowania się Ewangelii, Marek ma po prostu własną teologię i własną koncepcję dzieła.

The Attempt to explain the differences in the Composition of Mt — Mk

Summary

Nearly all material of Mark's Gospel is to be found in Matthew's Gospel, however, with regard to the composition, there are many differences between them. As we know there are many hypothesis about the origins of these differences. Let's to consider ones again presuming the priority of Matthew. Mark defines just in the first sentence of his Book — „*Archē tou euaggelion tou Iēsou Christou huiou theou*” — its literary kind. It will be no biography but the Gospel.

He uses this term more often than other authors of NT. The verbal form of the term „*evangelia*” occurs in OT in Is 40,9; 52,7; 60,6; 61,1 as well as in Ps 95,3 and it means the preaching of good news about eschatological salvation. It's rising a question: did Mark, with regard to colling his book „*the Gospel*”, not inspire himself in its composition with those prophecies about good news? First of all let's investigate, wether Mark's and the texts mentioned above are not connected in a particular way?

It seems that Is 40,1—11 influenced Mark's use of the term „word” as well as the slightly different than in Matthew manner of presentation the apostels, namely as the heralds of good news. The subject of good news in Is 40,1—11 is God's coming with a great power for salvation of His people. Also in Mark — especially in the first part till Peter's Confession (Mk 8,27—30) — the main theme is God's coming in Jesus. Telling about Jesus' miracles Mark tries to convince his readers that Jesus is the powerfull Son of God. Among 111 pericopes are 43 ones dedicated to the theme of Jesus' mystery. Mark does not only select to his Gospel first of all the texts about Jesus' divine identity, but he also elaborates them in a specific way to suggest that the witnesses of Jesus miracles didn't understand, who Jesus really was. In the texts taken ever from Matthew Mark removed those sentences, which prove the understanding of Jesus' mystery by the apostels, f.e. Mk 4,13/Mt 13,16—17; Mk 6,45—52/Mt 14,33; Mk 8,29/Mt 16,16.

We read in Is 52,7—12 that God will come to give peace, good and salvation to His people. The analysis of Mt and Mk points aut that Mark seems to be more sensitive to these themes. Probably under the influence of Is 61,1—13 does Mark clearer than Matthew identify Jesus with the preacher of Gospel, who has been sent by God.

It results from the analysis of OT texts about the preaching of good news that Mark was doubtless influenced by them. Because Mark has adoptetd the conception of his book as „*the Gospel*” and set it up in the perspective of the OT prophecies about the gospel, it caused the re-edition of Matthew Gospel as the basic source for Mark. For this conception was the gospel of childhood not suitable, because it did not show God coming at the full of His might; so Mark omitted this passage. Not suitable for it were also Jesus' instructions. Among other things it was the cause that we have not the Sermon on the Mount in Mk.

The cause of leaving-out the pericops by Mark was often their anti-jewish coloring. Mark was writting for Romans, who were unwillingly disposed towards the Jews. How much important problem were the anti-jewish spirits in the Roman community, proves it Rom 2.

Mark preferred therefore to avoid the pericopes, which could excite such spirits.

It seems that all those omissions and displacement of pericopes in Mk in comparison with Mt can be explained by the editorial work of Mark.

A. Kowalczyk